

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
106/2014

0 DS.

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-106/2014-02 датум: 24. 7. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-106/2014-02 од 27. јуна 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против Економско-трговинске школе.

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
106/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-106/2014-02 датум: 27.6.2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Економско-трговинске школе у Пријепољу

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против Економско-трговинске школе у Пријепољу. У притужби је наведено да није формирано одељење за наставу на босанском језику и ученици и ученице који су се определили за наставу на босанском језику похађају наставу на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истим образовно-васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;
- да су у овим местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;
- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;

– да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику у средњим стручним школама. Одобрен је увоз уџбеника из Босне и Херцеговина за средње стручне школе, и то: „Наш језик“ - Граматика босанског језика, Латински језик, Хемија за први разред гимназије, Хемија за стручне школе, Читанка за први разред средњих стручних школа;

– да се у Економско-трговинску школу у Пријепољу уписало шест ученика који су се определили за наставу на босанском језику, да одељење за наставу на босанском језику није формирано и да сви слушају наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављени су следећи докази: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; резултати уписа у први разред средње школе у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу и образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење директора Економско-трговинске школе у Пријепољу.

1.5. У изјашњењу Ермедина Дурана, директора Економско-трговинске школе у Пријепољу, између осталог, наведено је:

– да су наводи у притужби неосновани;

– да је Економско-трговинска школе у Пријепољу доставила Министарству просвете, науке и технолошког развоја на сагласност, преко Школске управе у Ужицу, Предлог плана уписа ученика у први разред средње школе за школску 2013/2014 годину, којим је предвиђено да се упише 150 ученика и ученица у 5 одељења првог разреда;

– да је Одлуком о упису ученика у средње школе за школску 2013/2014 годину број 611-00-2151/2013-030 од 31. марта 2013. године, Министарство просвете, науке и технолошког развоја утврдило број ученика који ће се уписати у први разред средње школе на територији Републике Србије по школама, подручјима рада, образовним профилима и трајању образовања за школску 2013/2014 годину. На основу ове одлуке и заједничког конкурса, Економско-трговинској школи у Пријепољу одобрено је да упише 150 ученика и ученица, распоређених у два подручја рада, пет образовних профила у пет одељења, без ознаке језика;

– да је приликом уписа ученика првог разреда, осам ученика/ца уз пријаву приложило изјашњење у виду анкетног обрасца да желе да похађају наставу на босанском језику (финансијски администратор – пет, економски техничар – два, угоститељски техничар – један);

– да је приложени анкетни образац „Образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години“ дат ученицима и ученицама непосредно приликом уписа у

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

средњу школу, да је образац сачинило Бошњачко национално вијеће, без сагласности ресорног министарства;

– да школа није могла организовати наставу са овим бројем ученика и ученица и да није улазила у оцену валидности образаца и анкетања, нити је проверавала аутентичност потписа родитеља;

– да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело одговарајући правилник за наставу на босанском језику за средње стручне школе, нити је одговорило на допис који су школе у општини Пријепоље упутиле 30. августа 2013. године Школској управи у Ужицу. Школе су тражиле упутство и инструкције начина реализације остваривања образовно-васпитног рада на босанском језику у средњим школама за школску 2013/2014 годину, на основу малог броја ученика који су се за такав вид наставе изјаснили;

– да се ни један родитељ ученика било које националности није обратио управи школе са захтевом да жели да његово дете похађа наставу на босанском језику.

1.6. У прилогу изјашњења је достављен допис Економско-трговинске школе у Пријепољу бр. 281 од 30. августа 2013. године упућен Школској управи у Ужицу у име Актива директора средњих школа општине Пријепоље и Општински план уписа ученика у први разред средње школе школске 2013/2014 године - предлог плана уписа редовних и ванредних ученика у први разред средње школе школске 2013/2014 године број 440 од 27. децембра 2012. године.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у Економско-трговинској школи у Пријепољу у току школске 2013/2014 године није организована настава на босанском језику.

2.2. Анкетања ученика/ца о језику на којем желе да похађају наставу је спроведено у Економско-трговинској школи у Пријепољу. Према наводима из притужбе, приликом уписа у први разред школске 2013/2014 године, шест ученика/ца се определило за наставу на босанском језику, док се према наводима из изјашњења директора школе, осам ученика/ца се определило за наставу на босанском језику.

2.3. Увидом у Општински план уписа ученика у први разред средње школе школске 2013/2014 године - предлог плана уписа редовних и ванредних ученика у први разред средње школе школске 2013/2014 године утврђено је да је за Економско-трговинску школу у Пријепољу предложено да упише 150 ученика/ца у пет одељења пет образовних профила.

2.4. Увидом у образац за анкетања родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години утврђено је да је образац двојезичан и намењен родитељима, да треба уписати податке о ученику, родитељима и школи, као и податак да ли ученик/ца жели да похађа наставу на босанском или српском језику.

2.5. Увидом у допис Економско-трговинске школе у Пријепољу број 281 од 30. августа 2013. године, који је упућен Школској управи у Ужицу у име Актива директора средњих школа општине Пријепоље, утврђено је да је упућен захтев у вези са упутством и инструкцијама о начину реализације остваривања образовно-васпитног рада на

босанском језику, с обзиром да се за наставу на босанском језику определило, између осталих школа и осам ученика/ца у Економско-трговинској школи.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак миреша, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁴ "Службени гласник РС", бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Такође, забрањено је лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових установа, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, разврставати ученике по личном својству, злостављати их и на други начин неоправдано правити разлику и неједнако поступати према њима.⁷

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁸ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овим законом је прописано да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, а да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом⁹. Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Законом о средњем образовању и васпитању¹⁰ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље је прописано да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се

⁷ Члан 19. Закона о забрани дискриминације

⁸ „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/13, чл. 44.

⁹ Члан 9.

¹⁰ „Сл. гласник РС“, број 55/2013, члан 5. став 1, 2, 3. и 5.

образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припадника националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.10. Одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина¹¹ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹² ближе се уређује начин формирања одељења и прописује да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за образовање.

Анализа навода притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је Економско-трговинска школа у Пријеполу неорганизовањем наставе на босанском језику, ученике и ученице бошњачке националности ставила у неравноправан положај у односу на ученике српске националности, за које је организована настава на српском језику.

3.13. Повереница за заштиту равноправности анализира је наводе из изјашњења директора школе да настава на босанском језику није организована јер је било заинтересовано само осам ученика/ца првог разреда. Одредбама Закона о средњем образовању и васпитању одређено је да је минималан број ученика за остваривање наставе на језику и писму националне мањине 15 ученика, а у случају да је заинтересовано мање ученика од прописаног броја, могуће је организовати наставу уз сагласност министарства. Дакле, ако је број заинтересованих ученика мањи од 15, школа има могућност да процени да ли ће у конкретном случају тражити сагласност министарства. То ће зависити, пре свега од броја заинтересованих ученика, али и од других услова, као што су материјални, педагошки и организациони. С обзиром да се приликом уписа само осам ученика/ца изјаснило за наставу на босанском језику, Повереница за заштиту равноправности сматра да је одлука школе да не организује наставу на босанском језику оправдана.

3.14. Потреба за прописивањем минималног броја ученика као услов за формирање одељења и остваривање права припадника националних мањина да похађају наставу на

¹¹ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹² Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

матерњем језику, условљена је потребом да систем образовања и васпитања својом организацијом и садржајем обезбеђује ефикасност и економичност организације система ради постизање што бољег учинка. У конкретном случају, ученици и ученице који су се изјаснили за наставу на босанском језику, уписали су различите образовне профиле (финансијски администратор – пет, економски техничар – два и угоститељски техничар – један). Организовање одвојене наставе за пет или мање ученика несумњиво представља додатне организационе и материјалне трошкове за обезбеђење свих услова потребних за одвијање образовно-васпитног рада на босанском језику (посебна учионица, ангажовање додатног стручно квалификованог наставног кадра, додатна опрема и наставна средства за остваривање плана и програма образовања и васпитања на босанском језику). При томе, треба имати у виду да образовно-васпитни рад са пет или мање ученика, не би обезбедио остваривање пуног интелектуалног и социјалног развоја детета. У таквом случају, деца би била сегрегисана и издвојена од својих вршњака, а образовање подразумева много више од формалног школовања и обухвата широк спектар животних искустава и процес учења који омогућава да деца кроз интеракције са вршњацима, индивидуално и колективно, развијају своју личност, таленте и способности. Имајући то у виду, Повереница за заштиту равноправности је става да постоји објективно и разумно оправдање да школа не организује наставу на босанском језику за пет и мање ученика.

3.15. Повереница за заштиту равноправности анализира је и навод из изјашњења директора да се школи није обратио „*ни један родитељ ученика бошњачке националности [...] са захтевом да жели да његово дете похађа наставу на босанском језику*“, који је наведен у прилог чињеници да настава на босанском није организована. Повереница за заштиту равноправности констатује да је овај навод ирелевантан у конкретном случају, имајући у виду чињеницу да се школи обратио национални савет бошњачке националне мањине, који је овлашћен да заступа интересе мањине у погледу остваривања права у области образовања. Иако захтеви Бошњачког националног вијећа у погледу организовања наставе на босанском језику нису обавезујући за школу као установу образовања, они треба да буду довољна индиција школи да испита заинтересованост ученика/ца да остваре своје право на наставу на матерњем језику, у складу са законом.

С тим у вези, Повереница указује да право на образовање на матерњем језику омогућава ученицима припадницима одређене националне мањине да се, пре свега, изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, а доприноси и очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним документима прописано је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору представника националне мањине. Стога је припадницима националне мањине неопходно омогућити да своје право избора користе, па је школа дужна да испита заинтересованост ученика и ученица за похађање наставе на матерњем језику.

3.16. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право на очување колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицање

квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.17. На крају, потребно је скренути пажњу да је приликом анкете о моделу наставе у образовним установама потребно затражити мишљење детета, тј. ученика и ученица школе. Наиме, у анкетном обрасцу „Образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“, могућност да се изјасне имају само родитељи, а деца није пружена могућност да искажу своје мишљење. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење. Зато су образовне установе, као и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.18. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да Економско-трговинска школа у Пријепољу није поступила дискриминаторно према ученицима бошњачке националности на тај начин што није организовала наставу на босанском језику за осам ученика/ца (пет и мање по образовном профилу).

4. МИШЉЕЊЕ

Неорганизовањем наставе на босанском језику у школској 2013/2014 години за осам ученика/ца бошњачке националности, Економско-трговинска школа у Пријепољу није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Против овог мишљења није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- Економско-трговинска школа, Пријепоље